

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

6 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 6, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали

№6 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-6>

Бош муҳаррир:
Раҳматов Анвар Исламович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристлар малакасини ошириш
маркази директори

Бош муҳаррир ўринбосари:
Отажонов Абдоржон Анварович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристлар малакасини ошириш
маркази директори ўринбосари,
юримдик фанлар доктори, профессор

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ЖУРНАЛИ

ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Окюлов Омонбой

*Юристлар малакасини ошириш маркази
профессори, юримдик фанлар доктори,
профессор, Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган юрист*

Саидова Лола Абдувахидовна

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудир, юримдик фанлар доктори*

Тошев Бобокул Норқобилович

*Юристлар малакасини ошириш маркази кафедра
мудир, юримдик фанлар доктори*

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

*Бош Прокуратура Академияси Марказ бошлиғи,
юримдик фанлар доктори, профессор*

Отахонов Фозилжон Хайдарович

*Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси
ҳузуридаги Халқаро тижорат арбитраж (ҳакамлик)
суду раиси, юримдик фанлар доктори (DSc), доцент*

Баймолдина Зауреш Хамитовна

*Қозоғистон Республикаси Олий Суду
Академияси ректори, юримдик фанлари
номзоди*

Годунов Валерий Николаевич

*Белорус давлат университети Ўқув муассасаси
“Судьялар, прокуратура, суд ва адлия муассасалари
ҳодимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш
институтини” директори, юримдик фанлари доктори,
профессор*

Масъул котиб: Раҳманов Шухрат Наимович

*Юристлар малакасини ошириш маркази доценти,
юримдик фанлар номзоди*

Саҳифаловчи: Абдуллаева Шахзода Собитовна

Контакт редакци журнали:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА
№6 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-6>

Главный редактор:

Рахматов Анвар Исламович

Директор Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции

Заместитель главного редактора:

Отажонов Абборжон Анварович

Первый заместитель директора Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

**Общественно-правового и научно-практического журнала
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

Окюлов Омонбой

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Республики Узбекистан

Саидова Лола Абдувахидовна

Заведующая кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Тошев Бобокул Норкobilович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусајонович

Начальник Центра Академии Генеральной Прокуратуры, доктор юридических наук, профессор

Отахонов Фозилжон Хайдарович

Председатель Международного коммерческого арбитражного суда при Торгово-промышленной палате, доктор юридических наук, доцент

Баймолдина Зауреш Хамитовна

Ректор Академии правосудия при Верховном Суде Республики Казахстан, кандидат юридических наук

Годунов Валерий Николаевич

Директор учреждения образования "Институт переподготовки и повышения квалификации судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции Белорусского государственного университета", доктор юридических наук, профессор

Ответственный секретарь:

Рахманов Шухрат Наимович

Доцент Центра повышения квалификации юристов, кандидат юридических наук

Верстка: Абдуллаева Шахзода Собитовна

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

№6 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-6>

**Chief Editor:
Rakhmatov Anvar**

Director of the Lawyers' Training Center
under the Ministry of Justice

**Deputy Chief Editor:
Otajonov Abrorjon**

First Deputy Director of the Lawyers' Training
Center under the Ministry of Justice, Doctor of
Law Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

Oqyulov Omonboy

*Professor at the Lawyers' Training Center, Doctor of
Law Sciences, Professor, Honored Lawyer of the
Republic of Uzbekistan*

Saidova Lola

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Toshev Bobokul

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Mamasiddikov Muzaffarjon

*Head of the Center of the Academy of the General
Prosecutor's Office, Doctor of Law Sciences, Professor*

Otaxonov Foziljon

*Chairman of the International Commercial
Arbitration Court at the Chamber of Commerce
Doctor of the Science of Law, Associate Professor*

Baymoldina Zauresh

*Rector of the Academy of Justice at the Supreme
Court of the Republic of Kazakhstan, Candidate
of Legal Sciences*

Godunov Valeriy

*Director of the educational institution "Institute
for retraining and advanced training of judges,
employees of the prosecutor's office, courts and
justice institutions of the Belarusian State
University", Doctor of Law Sciences, Professor.*

**Executive Editor:
Rakhmanov Shukhrat**

*Senior Lecturer at the Lawyers' Training Center,
Candidate of Juridical Sciences*

Pagemaker: Abdullaeva Shakhzoda

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ.
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ**

1. ШИРИНОВ Джахонгир Джаббарович НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ШАКЛИНИНГ НАЗАРИЙ-ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	8
2. ИСАБАЕВ Акмалжон Тешабаевич ЖИСМОНИЙ ВА ЮРИДИК ШАХСЛАРНИНГ ДАВЛАТ ИДОРАЛАРИГА МУЛККА ЭГАЛИК ҚИЛИШ ҲУҚУҚИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУРОЖААТЛАРИНИ КЎРИБ ЧИКИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ	15
3. ХОДЖАНИЯЗОВ Атаназар Джуманазарович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ҚОНУНЧИЛИК ТАШАББУСИ ҲУҚУҚИ.....	21
4. СУЛТАНОВА Сабохат Алишеровна АДМИНИСТРАТИВНОЕ УПРОЩЕНИЕ КАК КОМПОНЕНТ МОДЕЛИ «УМНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ» И СПОСОБ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НОРМОТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	26
5. ҲАМРОҚУЛОВ Синдор Бобомурод ўғли МАЪМУРИЙ ИХТИЁРИЙЛИКНИ АМАЛГА ОШИРИШ УСТИДАН САМАРАЛИ СУД НАЗОРАТИНИ ТАЪМИНЛАШ МАСАЛАЛАРИ	32

**ҲУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ.
ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**

6. НАРЗИЕВ Отабек Саъдиевич КАПИТАЛ БОЗОРИ БИЗНЕСНИ МОЛИЯЛАШНИНГ МУҚОБИЛ МАНБАСИ СИФАТИДА ..	37
7. РАҲМАТОВ Анвар Исломович ҲАВАСКОРЛИК ВА СПОРТ МАҚСАДИДА ОВ ҚИЛИШ СОҲАСИДАГИ ШАРТНОМАЛАР	45
8. КАЛАНДАРОВА Маликахон Пирназаровна ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ ТИЗИМИДА “ДАВЛАТ ЭҲТИЁЖЛАРИ” ДЕФЕНИЦИЯСИ.....	54
9. МАМАНАЗАРОВ Сардор Шухратович АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТИ ИЖРОИЯ ОРГАНИ: БОШҚАРУВ ВА РАҲБАРЛИКНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	62
10. БАБАЕВ Джахонгир Исмаилбекович ИСТЕЪМОЛЧИ БИЛАН ТУЗИЛГАН ШАРТНОМАЛАР БУЗИЛГАНИДА УНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ МУАММОЛАРИ	67
11. ЯКУБОВА Ирода ПОНИМАНИЕ КОЛЛЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ АВТОРСКИХ ПРАВ В ИСТОРИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ	76
12. АЛМОСОВА Шахноза Собировна ДОМЕН НОМЛАРИ ВА ИНДИВИДУАЛЛАШТИРИШ ВОСИТАЛАРИ ЎРТАСИДАГИ ЎЗARO БОҒЛИҚЛИК ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА МУАММОЛИ ҲОЛАТЛАР ТАҲЛИЛИ.....	81

**СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ.
ҲУҚУҚНИ МУҲОҒАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ**

13. ДЖУРАЕВ Ихтиёр Бахтиёрович ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ТАЪЛИМНИНГ СИФАТИ ВА РАҚОБАТБАРДОШЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ПРОКУРАТУРАНИНГ РОЛИ	86
--	----

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

14. РУЗМЕТОВ Ботиржон Хайитбаевич КЛЮЧЕВЫЕ ПОНЯТИЯ, ЗНАЧЕНИЯ, ПРАВОВЫЕ ИСТОЧНИКИ ТЕОРИИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В СУДОПРОИЗВОДСТВЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	91
15. РАШИДОВ Бехзод Нурбоевич ЖИНОЯТ ИШЛАРИНИ ЮРИТИШГА ҚЎЙИЛАЁТГАН ЗАМОНАВИЙ ТАЛАБЛАР ВА УЛАРНИНГ ХУСУСИЙ АЙБЛОВ ИНСТИТУТИ БИЛАН УЙҒУНЛИГИ.....	98
16. САИДОВ Баҳром Анварович ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИДА ШАХСНИНГ ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ	104

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

17. МАХМУДОВ Суннатжон Азим ўғли АЙБЛИЛИК ТЎҒРИСИДАГИ МАСАЛАНИ ҲАЛ ҚИЛМАЙ ТУРИБ ЖИНОЯТ ИШИНИ ТУГАТИШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	110
18. КУЗИЕВ Азизбек Равшанбекович ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ФАОЛИЯТИНИ АМАЛГА ОШИРУВЧИ ОРГАНЛАР ВА ТЕРГОВ БЎЛИНМАЛАРИ ЎРТАСИДАГИ ЎЗARO ҲАМКОРЛИКНИНГ ЯНГИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ	116

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

19. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна ХАЛҚАРО ТИББИЁТ ҲУҚУҚИ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯСИДА СОҒЛИҚҚА БЎЛГАН ҲУҚУҚНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА РОЛИ	125
20. ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна, МАҲАМАТОВ Махмуд Махаматаминович ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ВА ЖАҲОН ТАЖРИБАСИНИ ҲИСОБГА ОЛГАН ҲОЛДА ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ	133
21. ГАНИБАЕВА Шахноза Каримбердиевна ОПЕКА И ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО НАД ДЕТЬМИ, ОСТАВШИМИСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ – ПУТЬ К ДЕИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ	141
22. SUYUNOVA Kumush Akhatovna DIMENSIONS OF HUMAN RIGHTS AND DEROGATION CLAUSES DURING COVID 19 PANDEMIC UNDER ARTICLE 15 OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS (ECHR)	147

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

23. ТУРДИАЛИЕВ Муҳаммад Али Пўлатжон ўғли ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ЗОНАЛАР ДОИРАСИДА ИНГЛИЗ ҲУҚУҚИНИ ЖОРИЙ ЭТИШНИНГ ХОРИЖ ВА МИЛЛИЙ ТАЖРИБАСИ	151
---	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ИСАБАЕВ Акмалжон Тешабаевич

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
Тошкент вилоятидаги Халқ қабулхонаси мудири
E-mail: viloyatqabulxonasi@mail.ru

ЖИСМОНИЙ ВА ЮРИДИК ШАХСЛАРНИНГ ДАВЛАТ ИДОРЛАРИГА МУЛККА ЭГАЛИК ҚИЛИШ ҲУҚУҚИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУРОЖААТЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ИСАБАЕВ А.Т. ЖИСМОНИЙ ВА ЮРИДИК ШАХСЛАРНИНГ ДАВЛАТ ИДОРЛАРИГА МУЛККА ЭГАЛИК ҚИЛИШ ҲУҚУҚИ БИЛАН БОҒЛИҚ МУРОЖААТЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 6 (2020), Б. 15-20.

 6 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-6-2>

АННОТАЦИЯ

Мақолада Ўзбекистонда жисмоний ва юридик шахсларнинг давлат идораларига мулкка эгалик қилиш билан боғлиқ муурожаатларини кўриб чиқишнинг ҳуқуқий жиҳатлари, бу борада Асосий қонунимизда белгиланган хусусий мулкнинг дахлсизлиги ва давлат томонидан кўриқланиши, иқтисодий ҳуқуқларнинг сўзсиз таъминланиши ҳақида фикр-мулоҳазалар ҳамда қонунчилик соҳасида таклифлар баён этилган. Бундан ташқари, фуқаролар ўртасидаги мулккий муносабатлар билан боғлиқ муурожаатларни кўриб чиқиш ва хал этилишида Халқ қабулхоналарининг ўрни тўғрисида фикрлар билдирилган.

Калит сўзлар: Жисмоний ва юридик шахсларнинг муурожаатлари, Халқ қабулхоналари, мулк ҳуқуқи, иқтисодий ҳуқуқлар, мулккий муносабатлар, хусусий мулк.

ИСАБАЕВ Акмалжон Тешабаевич

Заведующий Народной приёмной Президента Республики
Узбекистан по Ташкентской области
E-mail: viloyatqabulxonasi@mail.ru

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РАССМОТРЕНИЯ ОБРАЩЕНИЙ ФИЗИЧЕСКИХ И ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ В ВОПРОСАХ ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ НА ИМУЩЕСТВО В ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНА

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются правовые аспекты обращения физических и юридических лиц в государственные органы права на владение недвижимостью. В связи с изложенным обзором национального законодательства в отношении неприкосновенности, установлении частной собственности и государства, предоставления имущественных прав даны предложения по их

совершенствованию. Кроме этого, определена роль Народных приёмных при рассмотрении и разрешении обращений, связанных с имущественными отношениями между гражданами.

Ключевые слова: Обращение физических и юридических лиц, Народные приёмные, имущественные права, имущественные отношения, частная собственность.

ISABAYEV Akmaljon

Head of the People's Reception Office of the President
of the Republic Uzbekistan in the Tashkent region

E-mail: viloyatqabulxonasi@mail.ru

LEGAL ASPECTS OF CONSIDERATION OF APPLICATIONS OF INDIVIDUALS AND LEGAL ENTITIES IN MATTERS OF OWNERSHIP OF PROPERTY IN STATE BODIES

ANNOTATION

The article discusses individuals and legal entities in Uzbekistan, appeals to state bodies on the ownership of real estate, sets out legal checks, an overview in our main law in this regard, the inviolability of established private property and the state, unconditional grant of property rights, comments and suggestions in the field of legislation. From this, in addition, it is connected with the property relations of citizens, the role of the People's Receptions in the consideration and resolution of data requests was expressed.

Keywords: Appeals of individuals and legal entities, People's receptions, property rights, property relations, economic rights, private property.

Тараққиётнинг муҳим омили сифатида мамлакатимизни модернизация ва ислоҳ қилиш, жамиятни демократлаштириш ва янгилаш жараёни давом этмоқда. Амалга оширилаётган ислохотлар, изчиллик асосида қабул қилинган дастурий чора-тадбирлар халқ хўжалигининг барча тармоқларида ўзининг ижобий самарасини бермоқда. Бу ислохотларнинг бош мақсади - аввало инсонларнинг шахсий, ижтимоий, иқтисодий ҳамда сиёсий ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган.

Давлатимиз раҳбари Ш.М.Мирзиёев таъкидлаганидек, “Асосий қонунимиз халқимиз узок йиллар орзу қилган миллий мустақиллигимиз ва ривожланиш йўлимиз, инсон ҳуқуқ ва манфаатлари кафолатларини белгилаб берди”.

Маълумки, Конституциямизнинг 53-моддасида “Давлат иқтисодий фаолият, тадбиркорлик эркинлиги, хусусий мулк дахлсизлиги ва муҳофаза этилишининг кафолати” деб мустаҳкамлаб қўйилган [1].

Конституциямиздаги нормалар асосида инсон манфаатлари олий кадрият сифатида белгилаб, унинг кафолатли тизими яратилганлиги бунинг ёрқин тимсолидир. Конституциявий тафаккур нуқтаи назаридан, ҳуқуқий давлат шароитида давлат ўз фуқаролари олдида масъулдир.

Давлат органлари халқ учун хизмат қилиши лозим. Энг устувор ва ҳаётбахш Конституциямиз асосида мамлакатимизда миллий қонунчилик тизими, давлат органлари, фуқаролик жамиятлари институтлари шаклланди. Ўтган чорак аср давомида мамлакатимиздаги туб ислохотлар ва ўзгаришларнинг барчаси Конституциямиз асосида амалга оширилмоқда. Бу эса унинг ҳақиқатдан ҳам халқимиз манфаатларига, давлатимизнинг стратегик мақсадларига тўла жавоб берадиган, ҳар томонлама пухта ишланган муҳим сиёсий-ҳуқуқий ҳужжат вазифасини бажараётганлигидан далолат беради. Фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларига риоя этилишининг ишончли кафолати яратилганлиги юксалиш ва демократик тараққиёт учун замин яратмоқда.

Давлат сиёсатининг устувор йўналиши бўлган –“Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” лигига асосланганлиги мамлакат тараққиётининг янги

уфқларини очиб бермоқда [2]. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 7-моддасида назарда тутилганидек, “Халқ давлат ҳокимиятининг бирдан бир манбаидир”. Ўзбекистон Республикасида давлат ҳокимияти халқ манфаатларини кўзлаб ва Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ҳамда унинг асосида қабул қилинган қонунлар ваколат берган идоралар томонидан амалга оширилади.

Шунингдек, Асосий Қомусимизнинг 19-моддасида белгиланганидек, Ўзбекистон Республикаси фуқароси ва давлат бир-бирига нисбатан бўлган ҳуқуқлари ва бурчлари билан ўзаро боғлиқдирлар. Бундан ташқари, Асосий қонуннинг 36-моддасида “Ҳар бир шахс мулкдор бўлишга ҳақли” эканлиги, 44-моддасида эса ҳар бир шахсга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи қафолатланганлиги белгиланган.

Бу эса инсонга хос бўлган муносиб турмуш тарзига интилиш, ўз қобилияти ва меҳнатининг натижасидан мулкдор сифатида баҳраманд бўлиш каби истакнинг қомусий эътирофи ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси, шунингдек “Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг қафолатлари тўғрисида”ги ва “Ўзбекистон Республикасида мулкчилик тўғрисида”ги қонунларнинг қабул қилиниши мулк ҳуқуқи ҳимоясини таъминлаш ва қафолатлашда тарихий аҳамият касб этди. Фуқаролик кодексида мулкнинг дахлсизлиги ва суд орқали ҳимоя қилинишини таъминлаш, Жиноят кодексида эса мулкни энг муҳим объектлар қаторида тажовузлардан қўриқлаш асосий вазифалар сифатида белгиланганлиги мулк ҳимоясини таъминлаш бўйича мустаҳкам ҳуқуқий асос мавжудлигининг яққол тасдиғи ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев томонидан қабул қилинган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида фуқароларнинг хусусий мулкка бўлган ҳуқуқларини амалга ошириш қафолатларини мустаҳкамлаш муҳим вазифалардан бири сифатида белгиланган. Мулк ҳимоясига қаратилган бундай чора-тадбирларнинг мазмун-моҳияти, мақсади мулк ҳуқуқининг қафолатини таъминлаш ва бу борадаги ҳуқуқий асосни такомиллаштиришга, балки фуқароларнинг мулкдор сифатида ўз ҳуқуқларини яхши билишига ва ҳимоя қила олиш қобилиятини шакллантиришга ҳам қаратилган [3].

Фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини, хусусан, мулкий муносабатлардаги ҳуқуқий саводхонлигини юксалтириш борасида амалга оширилаётган ишларнинг кўлами ва самарадорлиги кун сайин ортиб бормоқда. Мулкий ҳуқуқни амалга ошириш турли манфаатларнинг ўзаро тўқнашуви билан уйғун ҳолда юз бериши сабабли унинг оқибатлари низоли ҳолатлар юзага келиши эҳтимолини истисно этмайди. Бундай ҳолатда мулкий муносабатларнинг ҳалол ва инсофли иштирокчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кўп жиҳатдан уларнинг ушбу жараёни тартибга солувчи қонун нормаларига қатъий риоя қилишлиги билан боғлиқдир.

Дарҳақиқат, жамият ҳаётида шахслар ўртасидаги мулкий характерда бўлган, яъни мол-мулкни эгаллаш, ундан фойдаланиш ва уни тарассуф этиш билан боғлиқ муносабатлар асосий ўрин тутаяди, бундай муносабатларга албатта ким биландир гоҳ у ёки бу шаклда бўлсин, ҳар куни дуч келинади. Бозор иқтисодиётининг ривожланиши, мамлакатимизнинг иқтисодий ўсиши ҳамда тадбиркорлик фаолияти имкониятларининг тобора кенгайиши, аҳолининг кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик билан шуғулланиши ва бу борада улар томонидан мулкка эгалик қилиш фойдаланиш ва тасарруф этишга қаратилган мурожаатларни кўриб чиқиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишни, янги бир босқичга кўтариш заруратини юзага келтирди. Чунки энди, мурожаат қилувчи нафақат фуқаро ва ҳаттоки, жисмоний шахс, балки юридик шахс ҳам бўлиши мумкинлиги эътироф этилди.

Тадбиркорлик фаолиятининг тобора кенгайиши муносабати билан фуқаролар мурожаатларининг иқтисодий, ижтимоий ва айнқса ҳуқуқий аҳамиятининг ўзгарганлигини инобатга олиниб, 2014 йил 3 декабрь куни 1994 йил 6 майда қабул қилинган “Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Қонуни ўрнига Ўзбекистон Республикасининг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги янги Қонуни қабул қилинди [4]. Ушбу қонуннинг мақсади давлат органлари ва давлат муассасаларида жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари соҳасидаги муносабатларни тартибга солишдан иборат эканлиги, мурожаат этиш ҳуқуқи ихтиёрий амалга оширилиши, ҳеч ким

бирон-бир мурожаатни ҳимоя қилишга ёхуд унга қарши қаратилган ҳаракатларда иштирок этишга мажбур қилиниши мумкин эмаслиги, мурожаат этиш ҳуқуқининг амалга оширилиши бошқа жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқларини, эркинликларини ҳамда қонуний манфаатларини, шунингдек жамият ва давлат манфаатларини бузмаслиги зарурлиги ҳамда жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисидаги қонун талабларига риоя этилмаган тақдирда жавобгарлик муқаррарлиги таъкидланди.

Инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат барпо этишдек, миллий тараққиётнинг ўзига хос, ўзига мос миллий машҳур “ўзбек модели” асосида жамият ҳаётининг барча соҳаларини шу жумладан, давлат қурилиши ҳамда фуқаролик жамияти асослари бўлмиш фуқаролар мурожаатлари институтини босқичма-босқич тубдан ислоҳ қилиш борасида Ўзбекистон Республикасида 2016 йил 24 сентябрдан бошлаб Бош вазирнинг (ҳозирги кунда Ўзбекистон Республикаси Президенти) виртуал қабулхонаси ўз иш фаолиятини бошлади. Бу эса қайд этилган мурожаатларнинг тегишлилиги ва мазмуни бўйича таҳлил қилиш ва натижаларига қараб аниқ чора-тадбирларни белгилаш юзасидан мансабдор шахсларнинг масъулиятини ошириб, юридик ва жисмоний шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш фаолиятининг долзарблигини янада кучайтирди.

Айни пайтда мамлакатимизда жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тизимини ривожлантиришига доир олиб борилган ислохотлар натижасида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 28 декабрдаги “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тизимини тубдан ўзгартиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-4904-сонли Фармонининг қабул қилиниши ва шу фармон асосида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Виртуал ҳамда жойларда Халқ қабулхоналари ташкил этилиб, янги институтнинг жорий қилиниши билан мамлакатимизда фуқароларнинг давлат органлари, ташкилотлари, шунингдек мансабдор шахсларига мурожаат қилиши билан боғлиқ ҳуқуқларини рўёбга чиқариш ҳамда ҳимоя қилишнинг янги ва мукамал тизими яратилди [5].

Пировардида, ушбу йўналишдаги қонунчилик ислоҳоти Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 11 сентябрда “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Қонунини янги таҳрирда чиқишига олиб келди. Ушбу қонунда жисмоний ҳамда юридик шахслар ҳуқуқларининг кафолатларини мустаҳкамлаш билан бир қаторда, уларнинг давлат органларига мурожаат этиш тартибини янада такомиллаштирди.

Ҳозирги давр жамиятида сиёсий ва иқтисодий ҳуқуқ эркинликлар кафолатининг мавжудлиги ва улардан реал фойдаланиш демократик ҳуқуқий давлатни ривожлантиришнинг бевосита мезонидир. Ўз навбатида, давлат ҳокимияти ва бошқарув органларига мурожаат қилиш ҳуқуқи - инсоннинг асосий ва ажралмас ҳуқуқларидан биридир. У ёки бу жамиятда инсоннинг давлат органларига мурожаат қилиш ҳуқуқи ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилинганлигига асосланган ҳолда ушбу жамиятнинг демократлаштирилганлиги даражаси тўғрисида ҳулоса чиқариш мумкин.

Фуқароларнинг мурожаатлари аҳоли турли гуруҳларининг яшаб турган жойларидаги ижтимоий-иқтисодий аҳволи, уларнинг кайфиятлари ва эҳтиёжлари тўғрисидаги маълумот манбаларидан бири ҳисобланади. Мурожаатларда кўтарилган муаммоларни ўз вақтида ва сифатли ҳал этиш фуқароларнинг эҳтиёжлари ва талабларини қондиришга катта ёрдам беради, давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг обрў-эътиборини оширишга, уларнинг аҳоли билан алоқасини мустаҳкамлашга хизмат қилади. Бугунги кунда жисмоний ва юридик шахсларнинг иқтисодий ҳуқуқлари ҳар томонлама давлат томонидан ҳимояланган бўлиб, иқтисодий ҳуқуқларнинг асосини ташкил этган мулк муносабатлар, мулк ва мулкдорлар ҳуқуқини ҳимоя қилиш борасида ҳуқуқий кафолатлар мавжудлиги қонун ва қонуности ҳужжатларда мустаҳкамлаб қўйилган.

Аҳоли ўртасида кўп учрайдиган ерга нисбатан мулк ҳуқуқларни амалга ошириш, ер участкаларини ижарага олиш, уй-жойга эгалик қилиш бўйича шартномавий-ҳуқуқий муносабатларга киришиш, яъни уй-жойларни яқка тартибда қуриш, давлат уй-жойини хусусийлаштириш, уй-жойни мерос асосида қўлга киритиш, кўчмас мулкнинг яна бир тури ҳисобланган транспорт воситаларини сотиб олиш, улардан ишончномалар орқали фойдаланиш, уларни тасарруф қилиш билан боғлиқ масалалар юзасидан келиб чиқадиган низолар бўйича уларнинг мурожаатлар сони ҳам ортиб бормокда.

Давлат фуқароларнинг хусусий мулкни ҳимоя қилади, муносиб меҳнат шароитларига доир ҳуқуқларини таъминлайди, хусусий тадбиркорлик ва фермер хўжалиги ривожини рағбатлантиради. Халқ қабулхоналарига аҳолидан келиб тушган шахсий мулкка бўлган ҳуқуқларини таъминлаш, меҳнат ҳуқуқларини таъминлаш, тадбиркорлик фаолияти эркинлиги ва уни рағбатлантириш, жисмоний ва юридик шахсларнинг иқтисодий ҳуқуқ ва эркинликларини судда ҳимоя қилиш, фуқароларнинг иқтисодий ҳуқуқлари ва эркинликлари соҳасидаги суд қарорлари ижроси таъминланмаётганлиги хусусидадир.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияда мустаҳкамланган тамойиллардан бири – хусусий мулкнинг дахлсизлиги ва давлат ҳимоясида эканлигидир. Бу борада юртимизда кенг кўламли ислохотлар олиб борилмоқда. Жумладан, 2019 йил 3 августда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларининг мулк ҳуқуқи кафолатланишини сўзсиз таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 5491-сон Фармойиши [6] ҳамда 2019 йил 16 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мулк ҳуқуқлари кафолатларини таъминлаш ҳамда ер участкаларини олиб қўйиш ва компенсация бериш тартибини такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 911-сонли қарори ва бошқа бир қанча норматив- ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди [7].

Мазкур ҳужжатларга мувофиқ давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун ер участкаларини олиб қўйиш тўғрисида қарор қабул қилишга фақат ер участкаси олиб қўйилиши режалаштирилаётган манфаатдор шахслар билан очиқ муҳокама ўтказилганидан, шунингдек, фойда ва харажатлар баҳоланганидан кейин йўл қўйилиши, ер участкаларини олиб қўйишда фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларига тегишли бўлган турар жой ва ишлаб чиқариш бинолари, бошқа иморатлар ва иншоотларнинг бузилишига кўчмас мулкнинг бозор қиймати ва олиб қўйиш сабабли мулкдорга етказилган зарарнинг ўрни тўлиқ қопланганидан кейин рухсат берилиши, фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларига давлат органи (мансабдор шахс)нинг ноқонуний маъмурий ҳужжати қабул қилиниши оқибатида етказилган зарар давлат томонидан, биринчи навбатда, тегишли органларнинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан қопланиши, кейинчалик айбдор шахсдан регресс тартибда ундириб олиниши каби талаблар белгилаб қўйилган бўлишига қарамасдан Халқ қабулхонасига бундай мазмундаги мурожаатларнинг келиб тушиши давом этмоқда.

Келиб тушган мурожаатларнинг кўп қисми тадбиркорлар ва фермерларнинг мулклари асоссиз олиб қўйилганлиги, эгалик қилиш, доимий фойдаланиш ёки вақтинчалик фойдаланиш ҳуқуқида тегишли бўлган ер участкасига тенг бўлган бошқа ер участкаси берилмаганлиги, фуқаролар ўз вақтида бошқа турар жой билан таъминланмаган ҳолда олиб қўйилганлиги ҳамда етказилган зарарнинг ўрни бозор қиймати бўйича олдиндан ва тўлиқ қопланмагунга қадар олиб қўйилганлиги ҳолатлари баён этилган.

Мулкдорларни мулки мусодара қилиниши ҳақида огоҳлантиришнинг олти ойлик муддатига риоя қилмаслик, мулкчилик объекти учун компенсация маблағларини тўламай ёки қиймати бўйича тенг мол-мулкни тақдим этмай мажбуран чиқариб юбориш одатий ҳол ҳисобланади. Маҳаллий ҳокимият органлари вакилларининг мулк эгаларига кўп ҳолатда қўпол муносабатда бўлиши аҳолининг ижтимоий кайфиятига путур етказувчи омил бўлмоқда, бу эса халқ билан мулоқотни ривожлантириш ва тадбиркорларни кўллаб-қувватлаш борасидаги ислохотларга зид ҳолатдир.

Мазкур шикоятларда маҳаллий ҳокимият ва назорат органларининг тадбиркорлик субъектлари фаолиятига асоссиз аралашуви, ҳужжатларни расмийлаштиришдаги бюрократик тўсиқлар, ишлаб чиқаришни, фермер хўжалигини яратиш ёки кенгайтириш учун ер майдонлари олишнинг амалда қийинлиги ҳамда ер майдонлари асоссиз давлат захирасига қайтарилиши ҳолатлари баён қилинган. Биз биламизки, мулк муносабатлар билан боғлиқ барча низолар судлар томонидан кўриб чиқилади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларида ҳар бир шахснинг ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайриқонуний ҳатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқлари кафолатланган.

Юртимизда олиб борилаётган ислохотлар натижасида, суд-ҳуқуқ тизимини янада демократлаштириш ва эркинлаштириш, суд мустақиллигини таъминлаш, аҳолининг одил судловга бўлган ишончини ошириш, жамиятда қонун устуворлигини таъминлаш ва қонунийликни мустаҳкамлаш борасида қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда.

Халқ қабулхоналарига одил судлов билан боғлиқ мурожаатларнинг келиб тушиш динамикаси олдинги йилга нисбатан бироз камайганлиги олиб борилаётган ислохотлар натижасидир. Бирок судда ўз ҳуқуқ ва эркинликларини талаб қилаётган жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳаққоний норозиликка сабаб бўлаётган асосиз ва адолатсиз қарорлар қабул қилинган ҳолатлари ҳамон учрамоқда. Биринчи инстанция судларида қабул қилинаётган қарорларни ички назорат қилиш механизми ҳам етарли даражада эмас.

Юқоридагилардан келиб чиқиб куйидаги таклифларни киритиш лозим:

хусусий мулкни мулк эгалари билан ўз вақтида ва тўлиқ ҳисоб-китоб қилмасдан давлат эҳтиёжлари учун ундиришдаги ҳуқуқбузарликлар учун маҳаллий давлат ҳокимияти органлари мансабдор шахслари жавобгарлигини кучайтириш;

мулкий муносабатлар билан боғлиқ низоларни судларда кўриб чиқишнинг аниқ механизмларини ишлаб чиқиш. Фикримизча, ушбу таклифлар тегишли тартибда инобатга олинса мақсадга мувофиқ ва шу орқали хусусий мулк эгаларининг қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш кафолатлари янада кучайтирилар эди.

Иқтибослар / Сноски / References:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2016. – 76 б. // URL: <https://lex.uz/docs/20596>.
2. Мирзиёв Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устивор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маъруза, 2017 йил 14 январь // URL: <https://www.norma.uz/muhim-voqealar/tanqidiy-tahlil-qat'iy-tartib-intizom-va-shahsiy-javobgarlik-har-bir-rahbar-faoliyatining-kundalik-qoidasi-bulishi-kerak#>.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармони // Халқ сўзи. 2017 йил 8 февраль // URL: <https://lex.uz/docs/3107036>.
4. Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 11 сентябрда “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Қонуни // URL: <https://lex.uz/docs/3336169>.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 28 декабрдаги “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тизимини тубдан такосмиллаштиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-4904-сонли Фармони // URL: <https://lex.uz/docs/3089924>.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 3 августдаги “Фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларининг мулк ҳуқуқи кафолатланишини сўзсиз таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 5491-сон Фармойиши // URL: <https://lex.uz/docs/4460113>.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 16 ноябрдаги “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мулк ҳуқуқлари кафолатларини таъминлаш ҳамда ер участкаларини олиб қўйиш ва компенсация бериш тартибини такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 911-сонли қарори // URL: <https://lex.uz/docs/4597630>.